

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT
KIŰZVE AZ ÉDENBŐL

Lendva 2003

TARTALOM

AJÁNLÁS

PROLÓGUS

Czirják Edit: Barátnőmhöz

HA ANGYALOD LENNÉK...

Ha angyalod lennék
Szelídíts meg
Szerelmed köt
Szívem szívedben
Érosz tüze
Ha látlak
Te és én
Januári epigramma
Ha jó leszél
Azt akarom
Esővel jöttél
Az angyalok trónjánál
A Hold udvarában
Kilépés

ITT MARADTAM ÉLVE...

Múzsák nélkül
Vergődés
Kiűzve az Édenből
Télutó
Az angyalok zenéje
Végrendelet
Pokol
Távozáskor
Ne...
Szétszóratás
Megérkezés
Minden...
Utazás
Álmomban
Nézz a Napba!
Verstelenül

ÁTMENET VAGY...

Átmenet
A halálnak több arca van
Korán jöttem
Muravidék Parnasszusán
Egyedül voltál
Szótlanul
Visszanézve
Memento mori
Őszidőben
Magasodjál
A sasok a légből hálnak
Kellett volna még

KISZOLGÁLTATVA

A Csodafiúszarvas nyomában
Vannak temetők
Megjöttünk...
Szolgálat
Az anyaföldön
Halhatatlanság
Későre jár
Távozóban
Az égből kibukott lélek
Menni kellene
Istenem
Utak Európába
Két fal között
Önarckép

EPILÓGUS

Czirják Edit: Életutak

Dr. Varga József:
Zágorec-Csuka Judit:
Kiűzve az Édenből

AJÁNLÁS

Versek barátainak

PROLÓGUS

Czirják Edit
Barátnőmhöz

Zágorec Csuka Juditnak

Tudod, néha kavicsok
tépik föl fáradt
lábam sebeit.
Vérzik, vérzik lábam.

Tudod, néha viharok
gyűjtik fáradt
testem kínjait.
Talpig vérben ázom.

De legtöbbször emberek
tépik össze
lelkemet apróra.
Meddig kell maradnom?

- A gyertyák úgyis csonkig égnek,
tővig a fák - mondanád.
Hát vállalnom kell önmagam.
Hát vállaljuk érte önmagunk.

*Erdély, Gyergyószentmiklós,
1998. június 4.*

HA ANGYALOD LENNÉK...

*„Ha angyalod lennék,
angyalt szülnék neked...”*

Ha angyalod lennék

Ha angyalod lennék,
lilára festeném neked
az eget, kékre az ajkad,
körbetáncolnálak,
röpülnek veled
szárnyak nélkül.

Ha angyalod lennék,
angyalt szülnék neked,
hogy őrizze melegségünk,
belőlünk nőjön, erősödjön.

Ha angyalod lennék, visszatérnék
hozzád, én lennék a kezdet és
a végzet, felmelegíteném hideg
kezed, újjáteremtenélek.

Szelídíts meg

Szelídíts meg szavaiddal,
hogy higgyek szavaidban.

Szelídíts meg tekintetteddel,
hogy szemedbe nézhessek.

Szelídíts meg kezeiddel, hogy még
egyszer megfoghassam a kezedet.

Szelídíts meg mosolyoddal,
hogy mosolyoghassak még rád.

Szelídíts meg magányoddal,
hogy én is megszélídíthesselek.

Szerelmed köt

Szerelmed köt,
szerelmed old,
szerelmed elűz,
szerelmed áld,
szerelmed megvált,
szerelmed kiönt,
szerelmed bánt,
szerelmed fáj,
szerelmed vár,
szerelmed fojt,
szerelmed olt,
szerelmed ég,
szerelmed
szerelmekben
megnyugszik.

Szívem szívedben

Engedd, hogy öleljelek szilajon,
hogy lüktessen szívem szívedben,
folyjon a vér ereimből ereidbe, hogy
benned ébredjek, keljen fel a napom
homlokodon, s járja át a fény!

Engedd, hogy megtaláljam benned
az elveszett csendet, a fagyos szeleket,
hideg madarainkat, amelyeket szerettünk,
dédeltünk, takarjon be a havazásod,
elveszett fiatalságod!

Engedd, hogy veled szülessen meg ez a perc is,
hiszen győznöd kell, győznünk kell ezen a reggelen,
zengjenek hárfák, háborogjon azúr tengerünk,
vergődjenek habjaink, s öleljen át a kék égbolt!

Érosz tüze

Hiányzol, mint fáknak a júniusi eső,
hiányzol, mint hóvirágnak a téli napsütés,
hiányzol, mint gyermeknek a játék,
hiányzol, mint napfénynek a nap sugara,
hiányzol, mint minden, ami pótolni tudná
hiányod, távozásod, kezed melegét,
szemed fényét, érintésed könnyedségét,
mint minden, ami te vagy, voltál és leszel
nélkülem.

Ha látlak

Ha látlak, megelevenedek,
mint egy terebélyes fa,
virágot bontok, érzem
életed lüktetését.

Ha veled vagyok,
nem félek a haláltól
sem.

Te és én

Mi ketten együtt,
sivatagi magányban,
kalitkában őrzött madárként,
kietlen utakon járva,
felszántott réteken repülve,
égető nap alatt elbújva,
tekintetedbe merülve,
örökös harcban és kételyben,
teremtésben és gyászban,
ott bent és itt kint,
sem élni, sem meghalni
nem tudok nélküled.

Januári epigramma

Ó, ha tudnád, álmaimban
őz voltál, amely tiszta
forrás után kutatva
enyhítette szomját,
megtörölközött
bennem.

Ha jó leszel

Ha jó leszel,
majd belédbújnak
az angyalok.

Ha jó leszel,
majd felmászok
a felhőkbe,
könnyeimmal
megöntözlek,
hajammal
betakarlak,
megvetem
ágyadat.

Ha jó leszel,
beléd bújok,
mert én vagyok
az angyalod.

Azt akarom

Azt akarom, hogy úgy szeress,
ahogy a költő szereti önnön
szomorú gondolatait.

Azt akarom, hogy társam légy,
mint a csillagok a holdnak.

Azt akarom, hogy úgy szeress,
mint nap melegét a virágok.

Azt akarom, hogy úgy emlékezzél,
mint pásztor emlékezik a zöld
rétre és az édesvízű csermelyekre.

Azt akarom, hogy legyen egy
utad hozzám, s ne verj engem
végtelen fájdalommal.

Azt akarom, hogy igazi fény legyél,
hatalmas szívemet perzselő láng,
örök zene.

Uram, te nyitottad szerelemre
szemem, s ne tegyél rögtön
vakká, de legyen ez a szerelem
mégis akaratod szerint.

Esővel jöttél

Esővel jöttél, esővel mentél,
ködös volt a Mura partja,
esős volt a Mura partja,
tücsökzene szólt,
margarétából fontál
koszorút fejemre, hogy
királynőd legyek.

Virággal jöttél, virággal
mentél, te a szegénység
királynője, névtelenül,
időtlenül, a világ elviselhetetlen
valóságával, a tények mögül
száműzött Istennel, aki majd
átvérzi királynői ruhád.

Esővel jöttél, esővel mentél,
fagyos volt a Mura partja,
hogy a szívedbe is beköltözzön
az örökös fagy, hogy ne legyen
virágbontó tavasz, se nyár, se
ősz, se áhított megoldás -
az érzékek és a szellem, a táj és
az anyag birodalmában, az én
és te és az ő birodalmában,
a tiltott paradicsomban, de
kiűzetés se legyen, csak
menekülés a maga szakadatlan
folytonosságában most és
mindörökké.

Az angyalok trónjánál

férjemnek

A fényoszlopok alagútjain
tikkasztó sivatagok és zöld
mezők árnyékában csupán
a szerelem tanított meg arra,
hogy még önmagammal
szemben is megvédelmezzelek,
de ez nem elég az örökkévalósághoz
és a halhatatlansághoz.

Az angyalok trónja előtt majd
valamifajta csodálatos szabadság
enyhíti terheinket, és az angyalok
előtt szeretnék veled meghalni,
tisztelettel.

A Hold udvarában

Ádám fiamnak

Sokáig kerestelek a Hold udvarában,
csillagos éjszaka volt, aranyhajú
lányok táncoltak kertemben,
s gránátalmákkal terítették meg
az asztalom.

Én teremtettem Isten helyett,
az elesett, a kitaszított, a gyáva,
tekints rám újra, mint születésed
pillanatában, és vigyél el a Hold
udvarába.

Kilépés

Kilépek a szemedből,
hogy ne lássál többé.

Kilépek a szádból,
hogy ne szólíthass többé.

Kilépek a kezedből,
hogy ne ölelhess többé.

Kilépek a homlokodból,
hogy repülhess az ég felé.

Kilépek a lelkedből,
hogy visszatérhessek
önmagamhoz, aki voltam
és vagyok.

ITT MARADTAM ÉLVE...

*„Önnön mindenhatóságának hitében
ne kívánd saját magadat megváltani,
mert meghaltak a Múzsák...”*

Múzsák nélkül

*„Saját magunk ördögei vagyunk,
és önmagunkat őrizzük ki a
Paradicsomból...”*

(Goethe)

Önnön mindenhatóságodnak hitében
ne kívánd saját magadat megváltani,
mert meghaltak a Múzsák, de meghaltak
az őket szülő Istenek is, s felvonultak
a titánok, a káosz uralkodik, s én
itt maradtam élve.

Vergődés

Vergődés
a Jó és a Rossz
között,
a racionális és
az irracionális
között,
a tudás és az
öntudatlan
között,
a rend és a káosz
között,
a kiszámítható és
a kiszámíthatatlan
között,
az ellenőrizhető és
az ellenőrizhetetlen
között,
a megzabolázó és
a megzabolázhatatlan
között,
a bizonyosság és
a bizonytalanság
között,
a világosság és
a sötétség
között,
a kizáró és az egymást
mégis feltételező
erők között,
keresztre feszítve,
nem önmagamban,
hanem párban
létezve, így állok
előttetek.

Kiűzve az Édenből

Isten is látni akarta a szenvedésedet,
a kiűzetés fájdalmát, a születés
kiszolgáltatottságát, a halál
sejtelmes pillanatát, az elvesztést,
a fenti lebegést, a lenti elnyomást.

A bűnbeesés benne volt a teremtésben,
és benne lesz az elmúlásban is.

Tűz tüzet lobbant, víz vizet áraszt.
Kit ölelsz magadhoz, kegyes Aphrodité,
kedvesed, vagy az elégedett Éden porát?

Télutó

Valami mégis kimaradt ebből a télből,
pedig kellett volna még valami biztató,
mint kenyérnek a só, földnek az eső,
nárciszoknak a napfény.

Valami mégis kimaradt ebből a télből,
telefonhívásaidból, egy feléd nyúló
férfikézből, gyermekded mosolyodból,
önfeledt pillantásaidból.

Valami mégis kimaradt hosszú utadból,
a házfalokról leomló vakolatból,
félelmeidből, zakatoló szívedből,
mindenből, ami szárnyakat adhatott
volna, de hideg és fénytelen télutó volt,
fehér hóesés fekete szívedben.

Az angyalok zenéje

Ott fent még zengtek a hárfák,
a rend uralkodott, tavaszodott,
rügyeket bontottak a fák,
friss esők öntözték Kánaán földjét,
szívárványra feszült fel az Isten.

Itt lent csak a győzelem és a siker igazol,
a munka nem ad értelmet a napnak,
második lenni szégyen, vereség,
csak a jelen a fontos, nem kell a múlt
és a jövő sem, naponta haldoklunk.

Nem hallom az angyalok zenéjét,
nem hallom az angyalok zenéjét,
nem hallom az angyalok zenéjét!

Végrendelet

Nem viszek magammal semmit,
csak legyen, aki integet,
aki még egyszer visszanéz,
mint Vergilius Dante pokla előtt.

Pokol

Csak az a néhány barát van még,
csak az a néhány lépcső a Pokolig,
csak néhány sóhaj kell a megkönnyebbüléshez,
csak néhány nap van a végső sötétségig,
a végső lemerülésig.

Távozáskor

Távozáskor feketébe öltöznek
a fáid, elnémul a hangod,
lebénul a kezed, megdermed
a lábad, már nem integetsz,
nem nézel vissza, becsukod
a szemed, becsukod az ajtót,
gyilkos lesz a szó, gyilkos lesz
a tekinteted, meghalsz e percben.

Újra kellene kezdeni mindent,
a születéstől a halálig,
hogyan isteni és emberi legyél.
Újra kellene élni a szerelmeket,
kiásni az elásott kincseket
a szemedben, forrón homlokon
csókolni, hogyan isteni és emberi
legyél.

Újra kellene kezdeni mindent,
a gyermekek mosolyát,
újraalkotni a forrást,
amely vizet fakaszt megváltásra,
keresztségre, hogyan isteni
és emberi legyél tövises
koronáddal.

Ne...

Ne kopogjatok,
ne telefonáljatok,
ne üzenjeteK,
ne szeressetek,
ne sajnáljatok,
ne segítsetek,
ne bántsatok,
ne üssetek,
ne bíráljatok,
ne pletykázzatok,
ne akarjatok most
semmit, mert
gyenge vagyok,
félénk és fáradt,
most végképpen
ne közeledjeteK!

Szétszóratás

Hiába mondod, kedvesem, hogy az idő, amelyben élek,
a még meg nem született prófétáknak kedvez, akik
majd napsugaras szőlőhegyek lankáiról gyűjtik
a nektárt, mint az ügyes méhecskék!

Ne mondd, kedvesem, hogy él még bennünk
valami abból a tűzből, amelyet Prométheusz
lopott el az Istentől, ha reggelre már
belefulladunk mozdulatlan önmagunkba!

Ne mondd, kedvesem, hogy kezeink nyomain
járkál a jószág arkangyala, ha meddő újsághírek
és lázadó gyűlések zajától hangos a századunk,
ha álmaink helyett káromkodások visszhangjába
temetkezünk!

Hiába mondod, kedvesem, hogy kizökkenthetetlen
az örökös anyag szerkezete, ha az emberek
hirtelen összetört oszlopaik alá fekszenek,
este már nem akarják látni a fák porbahajlott
ajándékát, a csillaghullást.

Megérkezés

Hogy megérkezzél oda,
ahova elindultál,
hogy végre úton legyél,
és meghajoljál
a teremő előtt,
hogy megadta ezt neked.

Minden...

Minden, ami elválaszt,
minden, ami összeköt,
minden, ami közeli,
minden, ami távoli
most elér, szíven üt.

Minden, ami emberi,
minden, ami emberfeletti,
minden, ami élő,
minden, ami szervetlen
most elér, szíven üt.

Utazás

Az esti vonatok tovasuhanó
fényablakain mindannyian
jöttünk valahonnan,
és suhanunk az éjen át.

Álmomban

Álmomban már többször
lelőttem magamat,
reggel megkönnyebbülve
ébredtem.

Nézz a Napba!

Nézz a Napba,
hogy lássad a gyökerek
alatt megbúvó fényt,
hiszen látnod kell a belső
meleget, szívem lüktetését,
a nap erejét, a harmónia
ritka perceit, Budapest
ébredését!

Verstelenül

Csak a vers marad meg,
könnyek és jajkiáltások
helyett, csak a szél süvít
majd át a tájon, sodorja a
port a szemedbe, mint
annyiszor, s nem a szívedbe,
mint annyiszor.

Csak a vers marad meg,
ha félrelöknek is íróasztalodtól,
tanári székedtől, még akkor is,
ha az ajtók maguktól nyílnak ki
az elmeneteledre.

ÁTMENET VAGY...

*„Tudom, hogy csak átmenet
vagyok apám és fiaim közt...”*

Átmenet

Makai Bölöni Juditnak

Nagyvárad felé Keletre
visznek a vonatok,
Lendva felé Nyugatra.
Tudom, hogy csak átmenet
vagyok apám és fiaim közt,
te is csak átmenet vagy apád és
fiaid közt.

Mi már csak átmenetek
vagyunk a keleti és a
nyugati végek közt,
- Ecce homo -
- Íme az ember -
visznek a vonatok
Lendva felé, visznek
a vonatok Nagyvárad felé.

Várnak rád, várnak rám
gyermekünk, térképtelenül.

A halálnak több arca van

Lešňjak Ildikónak

A halálnak több arca van,
arcnélküli arcok, fájdalomnélküliek,
szépek, igaziak, s benne ragyogsz te.

A halálnak több arca van,
utoljára még visszanézheted
benne életed, benne vagyok én is.

A halálnak több arca van,
halálodnak ára van,
halálomnak ára van.

A halálnak több arca van,
csak te tudhatod a szentek
útját, a győzelem útját.

A halálnak több arca van,
még látlak ragyogni
vándorutadon, még ragyogsz.

Korán jöttem

Ady Endrének

Korán jöttem ebbe a halálba,
korán szerettelek, Muravidék,
korán ravataloznak majd fel
e rónaságon, fejem fölé hajolnak
a jegenyék, szőlőfürtök, hajsztolt
szülőföldemen nem, nem élek már,
de kergetnek még az ősi álmok,
még terem a föld, hajladozik a búza,
lelkem összetört pohár, tivornyás
éjjeli vijjogás, korán hagylak el,
Muravidék, szülőföldem.

Muravidék Parnasszusán

Milan Vincetič költőnek

Ha bántanak,
édesanyádnak is fájni fog,
ha bántanak, édesanyám
is könnyezik,
ha elhagynak, befelé
könnyezel,
ha elhagynak, én is
befelé könnyezem,
ha szeretnek, kitárulkozol,
ha szeretnek, én is
kitárulkozom,
ha lenéznek, elnémulsz,
ha lenéznek, én is elnémulok,
ha meghalsz, veled fog
meghalni a szlovén nyelv,
ha meghalok, velem fog
meghalni a magyar nyelv,
te verseket teremtesz,
én verseket szülök
Muravidék Parnasszusán.

Egyedül voltál

Kis herceg tiszteletére

Egyedül voltál a csillagok közt,
kertész voltál az én kertemben,
barátot kerestél, s megtaláltál
engemet.

Szeretted, hogy a nap lemegy,
ahogy lehunyják szemüket
a csillagok.

Kertemben rózsát ültettél,
hiába van most a sok virág,
ha a nap lement, te elmentél,
mert vártak rád a tejút csillagai.

Szótlanul

Somos Béla költőnek

Ars poetica helyett azért kell a vers,
hogy kijöjjek a gödörből, de nem kell
a tragikus póz, sem a hamleti monológ,
de kell a szavak néma simogatása,
csendes eső zivatar nélkül, te is mondtad,
hogy nem kell haragudni, de megbocsátani
sem, nem kell a Kései sirató József Attilától,
ha már megszülettünk, verseinket sem kell
lefordítani, be sem kell fejezni, de kell az elégia,
a befelé szivárgó könnyek, a visszanyelt szó,
az elrejtett arc, de jó emlékezni, még jobb
felejtetni, nem kell futni mások előtt,
mert a vers kihúzhat a gödörből, de nem
menthet meg, a szó, a szó, a szó nem
menthet meg.

Visszanézve

Zsíros Mariannak

Berlin felé vezetnek útjaid,
Berlin lesz a megálmodott
otthon, Csente-hegy integet,
Lendva-hegy integet,
a Bánffyak vára vissza-
visszatekintget,
visszanézel-e még,
Mariann?

Csak a táj őrzi meg
szíved melegét,
üveges lesz a szemed,
üveges lesz a tekinteted,
üveg-időkben fázom,
elmentél, ürességet
hagyva a tájra, angyali
időkre várva.

Memento mori

Czine Mihály irodalomtörténész emlékére

A költőket nem hagyják el a verseik,
velük vonulnak tűzön-vízen át az
öröklétbe, ha az emlékeink szétesnek,
mibe kapaszkodjunk, miben higgyünk,
hol keressünk otthont, barátokat?

Kútjaink kiapadnak, könnyeink
elhullnak, tanítványaink elhagynak,
Istenünk is csak kívülről nézi sorvadásunk,
mint az albán menekültek táborát.

Én hiszek a versben, amely szikrát
áraszt, tüzet lobbant, elválasztja
az ördögtől az angyalt.

Őszidőben

Millász Máriának

Elveszett a nyár is,
az ősz is csak bénulásig
érleli meg benned azt,
hogy semmit sem akarsz
már többé úgy, ahogy
volt, őszül bennem az
idő és lerakódik, mint
a kőzetekben a gyémánt,
csillogás nélkül.

Magasodjál

Czirják Edit erdélyi költőnek

Legyen a költőé az utolsó szó,
a tisztelet, a megmaradás
boldog-szomorú dala, hiszen
kellesz te még az erdélyi földnek,
vállalod sorsod, magányod,
ha letipornak is, magasodjon
lépted, erősödjön anyai léted,
őrizd az ígét, és daloljon női
szíved, ha megszakad is!

A sasok a légben halnak

Balazsek Dániel költőnek

Emberbe szorulnak olykor a szilánkok,
de téged mégse érjenek sebek, ne engedd,
hogy galambjaid a földön toporzékoljanak,
repítsd őket magasba, hogy agancsos
szarvasok kövessék utadat, ne sirasd magad,
magyarságod, lesznek még sas-szárnyú, szigorú
arcú sasfőkéák, akik átlépik a letiprókat, s kemény
zajjal imádkoznak, hogy a sasok ne a légben
haljanak!

Kellett volna még

Császár Dezső költő emlékére

Tudom, hogy kellett volna még
valami, hogy elinduljál behavazott
útjaidon, ösvényeiden, hogy
megállhassál és visszanézhessél
az életbe, kellett volna még néhány
szerelem, emberi esendőség.

Tudom, hogy kellett volna még
valami emberi, de nyár volt és
hőség, a költészet járatlan
útjain a vers talán megmenthetett
volna, de nem mentett meg.

Tudom, hogy kellett volna még
valami a Későre jár versem
helyett, ha a Kései sirató sem
vigasztalt meg, nem adott erőt,
élniakarást, szárnyakat.

Tudom, hogy kellett volna még
valami isteni, friss levegő a
kialvó gyertyáid helyett, talán
az örökkévalóság bűvölete.

KISZOLGÁLTATVA

*„Félhitben tengődve, félnyelven,
félmagyarként, kiszolgáltatottan
kutatsz fajtád után Alsólendván.”*

A Csodafiúszarvas nyomában

Vörösmarty-motívumokra

Vonulunk az éjen át,
ki tudja, honnét, hová,
lassan mindenben
megfogyatkozva, búsan,
hazátlanul, sírjainkban is
határtalanul, furcsa
történelmi időkben,
furcsa beteljesedésben,
nyírfaerdők mélyén,
barázdás anyaföldön,
ezerszáz éve úzve,
tatártól, töröktől,
Habsburgtól, Trianon
szabdalta őseid földjén
félredűl a kereszt,
Krisztus markába is
szöveget vertek, falakat
emeltek, hogy ne rakd
össze a Vereckei-hágót.

Kit követsz, kinek hiszel,
te maroknyi magyarság?
Bárhonnan jöttél,
Csodafiúszarvas nyomában
nyeregben viszed a hazát,
bár hited még keresztény,
lelked alagútjain feltör
a siralmas ének, s a
göntérházi temetőben
kicserélik a neved,
s nyugatabbra viszik
a kultúrádat, s lassan
idegen lesz itt minden,
mint elmúlt szerelmed
ruhájának az illata.

Pannónia pusztáiban bujdosol,
mint annak idején Mózes,
s a hétköznapiakba öltözől,
félhiten tengődve, félnyelven,
félmagyarként, kiszolgáltatottan
kutatsz fajtád után Alsólendván.

Vannak temetők

Dr. Kepe Lajosnak

Vannak temetők, élő temetők
napjainkban, mint tengerből jött
tengerbe menő korok, mártíromnélküliség,
utólagos ítéletek egy haldokló népről,
tudom, hogy van áldás, isteni és emberi,
és felejtés, a melankólia potyautasai
megállnak egy nemlétező templomnál,
egy hóval megnyomorított temető felett,
megtorpanások a süllyedő csendben,
havas fenyőfák, amelyek távol vannak
tőlem és közelebb hozzád, talán egyszer
vibrál az arcodon egy világoslila táj,
tapintható lesz a fény, s festményé
válík a pusztaság, hull a hó, mint a
szentek lélegzetei, s az alig járt ösvényen
szűkül a horizont, élő temetőket látok,
idegen istenek tűzhelyeit, fekete
hópelyheket lila ablakaidban, lehet,
hogy egyedül is meg lehet halni.

Megjöttünk...

Megjöttünk, nehéz, agyagos
sár tapadt szekereink kerekére,
mint a ránk nehezedő kor.

Megjöttünk, mint a gólyák,
de félig rakott fészkeinket
lassan belepi az út pora.

Megjöttünk, de utunkon
nem követnek, ösvényeink
szűkülnek, hangjuk bereked.

Megjöttünk, de elkéstünk,
mint minden, ami késve
jön, végre megpihenhetünk?

Megjöttünk, de a messzeségből
még integet dédapám, tekintete
elkísér, megigéz, betakar.

Megjöttünk, hiszen félelembe
születtünk, haldokolva mégis
megérkeztünk, kiszolgáltatottan.

Szolgálat

édesapámnak

*„Én úgy akartam élni,
mint aki szolgál az embernek.
De nem engedték, hogy
szolgáljak nekik: mindig
szolgaságot követeltek,
ami nem ugyanaz.
Szolgálni tudok, szolga
lenni nem tudok.
Ezért félreálltam
útjukból, megbuktam.”*

Márai Sándor: Ég és föld

Olyan végtelenül távoli
és elvont minden, mintha
senkihez és semmihez közöd
nem volna, mintha átutazó,
idegen Mars-lakó volnál.

Mindenki külön autóval jön,
de a benzint mások fizetik,
talán a megrendelők, s ők
mondják meg, hogy merre
kell menni, olcsó eleganciával,
átmeneti kényelemmel.

Csak azt tudom, hogy
nincsen visszatérés, s
hogy egyszer halálom előtt
haza kell térni azokhoz,
akik nem idegenek.

Én is úgy akartam élni,
mint aki szolgál az embernek,
saját hajlandóságom szerint,
megerőltettem magam,
kerestem a szolgálatot,
azt az isteni szikrát,
és megbuktam.

Az anyaföldön

Túlsordultunk
önmagunkon,
most fekszünk
az anyaföldön,
lent vagyunk,
az ég elérhetetlen.

Halhatatlanság

*„Én gyökértelennek érzem magam,
mert én vagyok a gyökér.”*

Esterházy Péter

Majd elfelejted lakásod címét,
számát, igazi neved, de a fényben
lesz a te helyed, hiszen csak a fény
teremti és veti az árnyakat, oldja,
amit ember nem oldhat, csodaszert hoz,
a sötétből előhívja az angyalt, a csillagok
kivirágoznak az égen teérted, majd a
mindenséggé leszel, a földdé, az éggé,
az éterré, a halhatatlanság örök parazsa
fénylik helyetted.

Későre jár

Hosszú kételkedés után nem hívod
fel barátaidat, nem keresed őket,
nem akarsz a sok gyűrődés után
megbocsátani, nem kellene többé
az összefüggések, a hízalgő
beszédok, nem nézel bele többé
a noteszeidbe, fölösleges lesz
az írás is, pedig a szavak sok
mindent elárulhatnak még, nekik
majdnem mindegy, hogy Adyt
idézel vagy Kosztolányit,
reménykedjél, lehet, hogy még
néhányszor szívendőfnek a
blöffölés szlogenjével, ne politizálj,
újabb rendezések helyett itt van
a jól bevált színpadi kép, hogy tanár
vagy, vagy költő, egyre megy, lehetsz
még bohóc is, csak szórakoztass,
adjál újabb szenzációt, legyél gyors
és felületos, de ne legyen megoldás,
a színpalak mögött úgysem rád várnak,
inkább akadjon el a torkodon a
kimondatlan szó, ne legyél többé
letisztult klasszicista, sem
avantgardista, csak hallgassál,
mint az elhagyott sírjel, későre jár,
későre jár...

Távozóban

Lesznek még szekértáborok, érdekközösségek,
kultúrkörök, irodalmi társaságok, fórumok,
vegyesbizottságok, nyelvművelő csoportok,
kihúló tűzhelyek mellett parázstalan éjszakák,
bábeli zavarok, kialudt mécsesek, meddő
eszmék, csendes esők helyett jégverés,
megrendült hitemben üres kelyhek,
egy parttalan folyó árja sodor egy távoli
éjszakába, s a köd már betakar.

Az égből kibukott lélek

Ó, Istenem, így élni?
Miféle elrendeltetés ez?
Nem egy esztendő,
hanem életfogytiglant?

Ó, Istenem, kitaszítottság ez,
vagy földi vándorút?
Legalább hazát teremthetnél
e földi száműzetésben.

Ó, Istenem, a feltündöklő
parányi sárpalánták
áthatják majd az Éden
utáni sóvárgást.

Menni kellene

Menni kellene melegebb tájakra,
ki tudja, merre, ki tudja, hová?
Északabbra, zúzmarás, fagyos
télbe, délre, keresztre feszítve.

Menni kellene melegebb tájakra,
ki tudja, merre, ki tudja, hová?
Keletebbre, napraforgós nyári
mezőkre, közelebb a Naphoz,
gyökereinkhez.

Istenem

Istenem, ha célt adtál,
adjál hozzá utat is,
ha anyanyelvet adtál,
adjál hozzá szavakat is,
ha szerelmet adtál,
adjál hozzá tüzet is!

Istenem, hallgasd meg
imáimat!

Utak Európába

Útjaid még vihetnek Londonba,
Párizsba, Bosztonba, Belgrádba,
Tokióba, New Yorkba, de meghalni
csak itt tudsz igazán, itt eshetik
szét életed.

Útjaid még vihetnek idegen tájakra,
beleszorulhatsz még idegen,
kiismerhetetlen világokba, de csak
itt állhatsz meg, ezeken a magaslatokon.

Útjaid még vihetnek tökéletesebb
demokráciákba, szétszakadt szigetekre,
de a szőlőszemek és a barázdák
hazahúznak vadon nőtt falusi tájaidra.

Két fal között

*„Ma is úgy élek, két vonat, két szökés,
„két menekülés” között; mint aki soha
nem tudja, micsoda veszedelmes, belső
kalandra ébred. Megszoktam ezt az állapotot.
Így kezdődött.”*

Márai Sándor: Egy polgár vallomásai

Két fal közé szorultál,
két kultúrába, két országba,
két nyelvbe, két gyermek
mosolyába, két diplomával,
két úton járva, két keresztre
feszülve, de mégis egy
az anyád, egy az apád,
egy a testvéred, ők azt
akarták, hogy egy legyél,
s cipeld nyugtalanságod,
idegenséged, ők azt akarták,
hogy két fal közé szorulva is
boldog legyél, ők azt akarták.

Önarckép

Nincsen benne semmi krisztusi,
de a töredékek közt ott van
a szenvedése, a tövises korona
helyett néhány vércsepp az
állkapcsón.

Így szeretnék meghalni,
Pannónia síkságán, szikes
talaján, a cölöpkunyhók
magányában, szülő asszonyok
jajkiáltásai közt.

De addig,
Uram, ne vedd el tőlem
a szeretteimet, ne vedd el
tőlem őket!

EPILÓGUS

Czirják Edit

Életutak

*Zágorec-Csuka Juditnak,
kisebbségi költők sorsa*

Találkoztunk
elbúcsúztunk
te mentél tovább
nyugatnak
én meg keletnek
ösvényeinket fák
szegélyezték
kicsit odább
mező, láp, mocsár...
a hűvös erdőbe
mielőtt beértünk
mondd, hányszor
búcsúzott a nyár?

Találkoztunk
ráeszméltunk -
ugyanaz a
láp, mező, mocsár
keleten, nyugaton
egyaránt.

Elbúcsúztunk -
ki tudja mikor
látjuk még egymást...
ahol a fák az égig érnek
ott hűvös erdő van
friss patak, forrás.

Budapest, 2003 áprilisában

Zágorec-Csuka Judit: Kiűzve az Édenből

Zágorec-Csuka Judit magyartanár és költő neve nem ismeretlen a Mura mentén élő őshonos magyarság és a szlovének körében, de a Kárpát-medencei magyar irodalomkedvelők és -művelők között sem. A *Kiűzve az Édenből* című új verseskötetének négy ciklusa 56 költeményt foglal magába.

Az első ciklus, címe *Ha angyalod lennék...*, tizennégy költeményt tartalmaz. A második ciklusban, *Itt maradtam élve...*, tizenhat rövidebb-hosszabb vers szerepel. Az *Átmenet vagy...* ciklusban is tizenkettő költemény van. A negyedik ciklus, a *Kiszolgáltatva* című viszont tizennégy költeményt foglal magába.

A *Kiűzve az Édenből* kötet verseit főleg négy - tartalmi, képi, formai és grammatikai - szempont szerint próbálom megközelíteni, elemezni és értelmezni. Szeretnék belemélyedni költeményeinek tartalmi-tematikai mélységeibe, hogy felszínre tárjam, tárhassam a bennük rejlő költői gondolatvilág gazdag értékrendjét, még a sorok közé iktatott eszmei-érzelmi halmazbokrok sokrétegűségét is. Nagyon örülnék, ha sikerülne valóban rátapintanom azokra a mélyreható megérzésekre, emberi-költői sajátos magatartásokra és valóságelemekre, amelyek pazarul, mozaikszerűen épülnek bele egy-egy költeményének, költészetének sokrétű mondanivalójába, s mindezeket az apró lírai elemecskéket összerakva adjam meg a kötet verseinek lényegét hordozó szintézisét.

Szerelmi költészetében szenvedélyes vonzalom, erős érzelmi telítettség hullámszik és vágyakozás érvényesül. Valahogy úgy észlelem és értelmezem mégis ezt a jelenséget, mintha hiányozna belőle a megnyugvás gyönyörét nyújtó beteljesülés, hiszen többször a szerelem csodás érzékelésének megjelenítése feltételes vagy óhajtó módon jut kifejezésre az egyébként érdekes és lenyűgöző, hatalmas erővel ható szerelmes költeményeiben, például: „*Ha angyalod lennék*”, „*Ha látlak, megelevenedek...*”, „*Engedd, hogy öleljelek...*”, „*Ha jó leszel, / beléd bújok, / mert én vagyok / az angyalod.*”

E sorok és még számtalan hasonló az örökké epekedő, óhajtó és akaró szerelmet sugározzák, a mérhetetlen boldogságban való elmerülést, az édeni szerelmi lángban történő elégnivágyást, illetőleg élnivágyást.

Néhány versében a szerelem és a Mura menti táj motívuma ötvöződik. Például az *Esővel jöttél* címűben is:

*Esővel jöttél, esővel mentél,
ködös volt a Mura partja,
esős volt a Mura partja,
tücsökhöz szót,
margarétából fontál
koszorút fejemre,
hogy királynőd legyek.*

Költészetének képisége nem hemzseg a sokféle költői kifejezőeszköztől. Nem romantikus színezetű mondatalkotással él. Egy kis megszorítással - talán nem is tévedek - úgy fogalmazhatnék, hogy inkább a gondolati verseket kedveli, nem a könnyen érthető, fülbemászó, dallamos csengésű, egyszerűbb dalformát. Tömondatok nélküli, többszörösen összetett mondatai gondolkodásigényűek, de logikusan fölépítettek. Azt is mondhatnám, hogy képalkotásának

jellegetessége a szokatlan, sajátos szószerkezetek és kifejezések alkalmazása. Előfordulnak, ha ritkábban is a hasonlatok, a jelzős szerkezetek és a metaforikus-színesztéziás megoldások is. Példa erre a *Januári epigramma* című vers:

*Ó, ha tudnád, álmaimban
őz voltál, amely tiszta
forrás után kutatva
enyhítette szomját,
és fürdés után
megtörölközött
bennem.*

Egy másik jellemző vonása a költői kifejezőeszközök alkalmazásában az ellentétek szembeállítása. Ezek erős hatást tudnak kiváltani. Például ilyenek: „*az örökös fagy, virágbontó tavasz*”; „*teremtésben és gyászban*”, „*fehér hóesés fekete szívedben*”, „*sem élni, sem meghalni*”, „*csendes esők helyett jégverés*”, „*ott bent és itt kint*”, „*fenti lebegés, lenti elnyomás*” stb.

A formai megoldást illetően azt állapíthatjuk meg, hogy a költemények szerkezeti fölépítése eltér a hagyományos, klasszikus formáktól. A megszokott versalkotási szokásokat mellőzve teremti meg sajátosan egyéni módon megkonstruált költeményeit, verssorait, strófáit. Nála hiába keresnénk a ma már „kissé régiesnek” tűnő, tűnhető versteremtési eljárást, a sorok egyenlő szótagszámát, a szigorú és mértékre szabott strófák pontos megoldását, a rendszeresen alkalmazott rímeket stb. Ilyet nála nem találunk, de ez lírai opusának gazdag értékrendjét egyáltalán nem csökkenti. Vegyük példának a kötet első versének első versszakát:

*Ha angyalod lennék,
lilára festeném neked az
eget, kékre az ajkadat,
körbetáncolnálak,
repülnék veled
szárnyak nélkül.*

Egy kis verselméleti megközelítéssel rögtön látjuk, hogy a hatsoros strófa sorainak szótag-száma mennyire eltérő: 6, 9, 7, 6, 5, 4. Vagyis „rendbontó”?! Dehogy. Bár rímtelen a versszak, mégis érzünk benne valamilyen lüktetést, ritmust. Az egyszerű közlő mondatokon túl bizonyos esztétikai többlet érvényesül benne, vagyis lírai telítettség. Mitől van ez? Attól a magával ragadó lendülettől, a tartalomból kisugárzó többletlényegtől, a szokatlan szószerkezetektől, illetőleg vonzatoktól, ami elindítja énünk értelmi és érzelmi hullámvázát, a befogadási folyamatot, azaz az esztétikai élményigényt.

Úgy vélem, ez az egy példa is világosan és egyértelműen szemlélteti azt a tényt, hogy a verset nem a forma, a külalak és a megszerkesztés teszi költeménnyé.

Grammatikai szempontú vizsgálódásunk eredményeként az egyik legszembevetőbb sajátossága költészetének, hogy mondandóját többszörösen összetett mondatok alkalmazásával oldja meg. Tömondatot vagy egyszerű mondatot még a legrövidebb, négy soros versében sem találunk. Például az *Álmomban* című vers is összetett, két tagmondatból áll:

*Álmomban már többször
lelőttem magamat,
reggel megkönnyebbülve
ébredtem.*

Szókincse változatos, megdöbbentően sajátos, egyéni stílusárnyalatokkal, szinte már az értelmetlenségbe áthajló, merész szerkesztéssjegyekkel; de modern hangvétellel, könnyed nyelvezettel. Például az alábbi szóösszevonások, kifejezések és mondatelemek: „*élő temetőket látok*”; „*fényoszlopok alagútjain*”; „*belefulladunk mozdulatlan önmagunkba*”; „*őszül ben-nem az idő*”; „*keljen fel a napom homlokodon*”; „*a csillagok kivirágoznak az égen*” stb. alátámasztják ezt az észrevételt.

Érdekes költői fogalmazási adottság, hogy fontos közlendőit az évszakok jellegzetességébe ágyazza „értéklerakódási szándékkal”.

A harmadik ciklusban a barátságokról, az igaz emberi kapcsolatról, annak felbecsülhetetlen értékrendjéről nyilatkozik. E költeményeiben széles baráti kört érint, az emberbenhívés, a bátor kiállás és vállalás szellemében foglal állást.

A bonyolult és visszás társadalmi viszonyok is megfogalmazódnak néhány költeményében. Kora társadalmának reális tükörképét mutatja meg ezekben az egyének és a közösségek pozitív vagy negatív vetületeiben, a jelen levő és erősen élő olyan „bitorló” erőket, amelyek annyira befolyásolják az egyes emberek lelki és szellemi életvitelét.

Gondolatrendszerében és érzésvilágában érvényre jut a szűkebb haza is, Muravidék. Ez nem egyszerű ragaszkodás csupán, „fitogtatás”, de igazi szeretet, egyfajta „szerelem”-féle. Ezt fejezik ki az alábbi sorok is:

....Csente-hegy integet,
Lendva-hegy integet,
a Bánffyak vára vissza-
visszatekintget...

A „lenni vagy nem lenni” kérdéskör fogalmazódik meg sok versében. Tömör és terhes gondolatokat feszeget a nyolcsoros *Távozóban* „programversében” is. Hiteles tükörképe ez a mai muravidéki kisebbségi magyar etnikai közösség viszálykodásainak, a meg nem értés átkos tülekedésének a hatalmi székfoglalások anyagias „bitorlásáért”.

Lesznek még szekértáborok, érdekközösségek,
kultúrkörök, irodalmi társaságok, fórumok,
vegyesbizottságok, nyelvművelő csoportok,
kihűlő tűzhelyek mellett parázstalan éjszakák,
bábeli zavarok, kialudt mécsesek, meddő
eszmék, csendes esők helyett jégverés, megrendült
hitemben üres kelyhek, egy parttalan folyó árja
sodor egy távoli éjszakába, s a köd már betakar.

Vágyik egyfajta más világba! Egy jobb, egy szebb, egy emberibb és igazságosabb közösségbe, ahol a megértés, a másság megbecsülése és az érdem elfogadása az értékmérő mérce. Mozaikszerű motívumrendszerében kiábrándult csalódottságot jelenít meg új hanggal, színnel, mondanivalóval és esztétikai-irodalmi kifejezésmóddal.

De a keserűség, a fájdalom és a „kitaszítottság” érzete mellett nem a belenyugvás, a lemondás, a meghunyászkodás, a „térdfelhajtás”, hanem az élni akarás szilárd elszántsága dominál nála: a csak azért is megmutatom ennek a „komisz világnak”. Konok elhivatottsága, görcsös ragaszkodása, hogy „nem adja fel a harcát a végső kimerültségig sem”! Ahogy Ady írta Az értől az Óceánig című versében: „Akarom, mert...” Ilyen Zágorec-Csuka Judit, az ember, és a költészete is. Megalkuvás nélkül haladni a maga által kitűzött cél felé, bármilyen göröngyös is legyen az út.

Egyéni sorsának alakulását nem tudja - nem is akarja - elszakítani népétől, történelmétől, annak fejlődésétől és jövőjétől. A magyarság gond sok versében jut kifejezésre. Ilyen gondolatokat olvashatunk a Csodafiúszarvas nyomában (Vörösmarty-motívumokra) című költeményében:

*kicserélik a nevedet,
s nyugatabbra viszik
a kultúrádat, s lassan
idegen lesz itt minden...*

*félhiten tengődve, félnyelven,
félmagyarként, kiszolgáltatottan
kutatsz fajtád után Alsólendván.*

A *Szolgálat* című versében hitvallásszerűen nyilatkozza ugyanezt:

*Én is úgy akartam élni,
mint aki szolgál az embernek,
saját hajlandósága szerint,
megerőltettem magam,
kerestem a szolgálatot,
azt az isteni szikrát,
és megbuktam.*

Röviden, tömören összefoglalva Zágorec-Csuka Judit ars poeticáját, alkotói attitűdjét, azt kell mondanunk, hogy a *Kiűzve az édenből* című verseskötete új témakörök sajátos „kincsestárával” gazdagítja nemcsak a szlovéniai magyar irodalmat, de méltó helyet foglal el az egyetemes magyar kultúrában és szépirodalomban is.

Dr. Varga József
Göntérháza, 2003. január 16.